

KİTAP DEĞERLENDİRME

Aleksandr Garkavets, *URUMİ NADAZOVYA (İSTORİYA, MOVA, KAZKİ, PİSNİ, ZAGADKİ, PRİSLİVA, PİSEMİNİ, PAMYATKİ)*, Ukrainskiy Kulturniy Tsent, Alma-Ata, 1999.

Çarlık Rusya döneminde, II. Ekaterina tarafından 1778 yılında planlanıp 1780 yılında tamamlanan Hıristiyan tebaanın, Kırım Hanlığının ekonomisini çökertmek gayesi ile Kırım'dan çıkarılması projesi sonunda bugünkü Ukrayna'nın Donetsk eyaleti, Mariupol şehrine bağlı pek çok Urum ve Rumeş yerleşim merkezi kurulmuştu. Bu insanların ana dilleri Türkçe idi. Özellikle Urumlar tek kelime Grekçe veya Yunanca bilmiyorlardı. Din adamları dahi vaazların kendi dillerinde hazırlanmasını, yani Urum Türkçesi ile hazırlanmasını talep ediyorlardı. Öyleki Urum ve Rumeşlerin dini lideri Metropolit İgnatıyev dahi verilen vaazları anlamıyor, ancak Grek dilinin kullanılması için aşırı çaba sarfediyordu. Bu insanların ibadet dili de Türkçe idi.

Bu insanların dilleri, kültürleri, antropolojileri hakkında pek çok bilim adamı çalışmıştı. Kimisi siyasi gayeler güden ve kimisi de gerçekleri ortadan kaldırarak kafaları karıştırmaya yönelik bu çalışmalardan uzakta, tamamen bilimsel nitelikli bir çalışma da Aleksandr Garkavets tarafından yapılmıştır. Garkavets bu kitabında fazla yoruma kaçmadan, kısır döngü ve tartışmalara girmeden sadece belgeleri sunarak ve malzemeleri verecek çok faydalı bir iş yapmıştır.

Garkavets halen Kazakistan'da Nazarbayev tarafından desteklenen Kıpçak Enstitüsü başkanlığını ve Kazakistan'daki Ukrayna Kültür Merkezi müdürlüğünü yürütmektedir. Kitabın derleme kısmı haricinde olan yerleri bugün Ukrayna'da kullanılan Kiril alfabesi ile ve Ukrain Dilinde hazırlanmıştır. Ukrayna'da kullanılan alfabeğe ilave olarak bazı sesleri göstermek için de ilaveler yapmıştır. Bu kitabın malzemelerinden faydalanılarak, ayrı bir kitap olarak bir Urumca Ukrain Dili sözlük de hazırlanmıştır ki, biz de bunu Türkiye Türkçesi ile karşılaştırmalı olarak yayına hazırlamaktayız.

Garkavets'in Türkoloji ile ilgili çalışmaları sadece bununla kalmamıştır. Gregoryan Kıpçaklar, Ortodoks Türkler, Karay ve Kırımçaklar, Tatarlar ve Kıpçak Türkçesi metinlerinden oluşan pek çok çalışması da vardır. Çalışmalarını www.qypchaq.freenet.kz adlı web sayfasında da yayınlamaktadır. Yapmış olduğu çalışmalarla Türkoloji sahası ve Türklük bilimine çok büyük katkılar sağlamıştır.

Kitap, üç harita ve iki istatistikle desteklenen, Urumları ve onların bölgeye gelişlerini, gelişlerinden sonraki tarihlerini ve yerleşim merkezlerini tanıtan, dilleri hakkında genel bilgi veren 42 sayfalık bir girişten sonra, 4 sayfa bibliyografya, 2 sayfa kısaltmalar, 568 sayfa metin, 10 sayfa içindekiler kısmından oluşmaktadır. Kitabın içinde az miktarda el yazma bölümlerden alıntı alıntı, diğer kalanın tamamı sahada ağızdan derlemeler yapılarak toplanmıştır. Ağızdan derlemeler kısmında genellikle folklor ürünleri toplanmıştır ki bunlar halk hikayeleri, masallar, fıkralar, atasözleri, bilmece, deyimler, türküler, efsaneler, destanlar, maniler, halk inançları, adetler, gelenek ve göreneklerdir. Bu yönü ile de çok zengin materyaller içermektedir. Bu malzemeler bırakın dikkatlice okunmayı, rast gele okunduğu takdirde bile Anadolu halk kültürü ile nasıl benzeştiği ortaya çıkacaktır.

Ağızdan derlemelerde kaynak kişi künyesinde pek fazla bilgi olmasa, pek iltifat etmese de hangi malzemenin hangi köyden ve kimden alındığını vermiştir.

Garkavets'in bu kitaba aldığı malzemeler halen makara kasetlerde kayıtlı olup, artık unutulmuş, sürekli yok oluşa doğru giden veya hızla yunanlılaştırılmaya terk edilen bu insanların atalarından kalan hatıralar olarak saklanmaktadır. Yazık ki bu kasetler de artık gözden geçirilip, CD kayıtlarına alınmaz ise çok yakın zamanda bunlar da pek çoğu dünyasını değiştiren insanlarla aynı kaderi paylaşacaktır.

Erdoğan Altınkaynak

Necati Demir, *ORDU İLİ VE YÖRESİ AĞIZLARI (İNCELEME-METİNLER-SÖZLÜK)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2001.

Ağız araştırmaları, Türk milletinin binlerce yıllık hafızasını ortaya koymaktadır. Aynı zamanda tarihe de ışık tutmaktadır. Araştırmalar sonucunda elde edilen veriler ile Anadolu coğrafyasındaki Türk boylarının iskânını ortaya koyabilmek de mümkündür. Böylece Anadolu'yu Türkleştirerek hâkim duruma gelen çeşitli Türk boyları ve oymakları tespit edilebilir.